

Sosialistinternasjonalen, transnasjonale relasjoner og funksjonell integrasjon

AF

ROLF TAMNES¹

Jeg vil starte med å poengtere bedømmelsesutvalgets konklusjon: Avhandlingen til Rasmus Mariager representerer som helhet en særdeles solid forskningsinnsats på internasjonalt nivå; vi har å gjøre med et solid historikerhåndverk med godt overblikk over litteraturen og kilde-materialet.

Enhver kritisk refleksjon må ses mot denne bakgrunn. Jeg vil kort nevne fire hovedtema.

Mitt første hovedtema gjelder virksomheten til Sosialistinternasjonalen, Palme-kommisjonen og Scandilux. Hva var de viktigste årsakene til initiativene og engasjementene til disse tre fenomenene? Disputanten forklarer dette på flere ulike måter, som i og for seg er plausible. I min lesning av avhandlingen sitter jeg likevel igjen med et inntrykk av at han underkommuniserer at dette primært må forstås som en tumleplass for politiske partier eller fløyer i opposisjon. Unntakene gjaldt først og fremst Finland med Kalevi Sorsa og Østerrike med Bruno Kreisky. Bildet kan naturligvis nyanseres, men uten at det rokker ved min hovedpåstand.

Man kan trekke påstanden et stykke videre og hevde at engasjementet ikke bare gjenspeilte et liv i opposisjon, men også var sysselsettningstiltak for store personligheter som ikke lenger hadde mye annet meningsfylt å gjøre. De var dessuten omgitt av sersjanter som brukte storhetene til å fremme egne ideologiske og personlige agendaer. Willy Brandt og Olof Palme er de fremste eksemplene på dette, og uten deres engasjement hadde det knapt vært så mye å skrive om.

Mitt andre hovedtema angår Danmarks forhold til de tre virksomhetene sett i et komparativt perspektiv. Det finnes komparative betraktninger i flere av artiklene, men ingen av dem kan sies å inneholde konsekvente og systematiske komparative analyser, og vi finner knapt noen pågående drøfting av likheter og forskjeller mellom partiene og heller ikke av årsakene til spesielt ulikhetene.

¹ Teksten gengiver ex auditorio oppositionen fra bedømmelsesudvalgets tredje medlem ved forsvaret for Rasmus Mariager: *Den vesttyske forbindelse: Studier i det sikkerhetspolitiske opbrud i Socialdemokratiet, dansk partipolitik og civilsamfund, ca. 1976-1988.*

Øvrige opponenter tar opp disputantens hovedpåstand om at danske sosialdemokrater lot seg influere av holdninger og slutninger som dominerte innenfor Sosialistinternasjonalen, Palmekommisjonen og Scandilux. Mitt anliggende er det omvendte perspektiv. I artikkelen om østpolitikkenes andre fase 1975-88 skriver disputanten at det er intet som tyder på at de danske sosialdemokratene hadde nevneverdig betydning for politikktutforming i de tre. Dette synes å være en riktig observasjon. Men den roper på en forklaring – hvorfor ikke? Det bringer meg til Danmarks beskjedne engasjement og innflytelse, ikke bare på disse tre områdene, men i alle de store rapportene bygd på fellesbegrepet på 1980-tallet: Sorsa 1980, Brandt 1980, Palme 1982, Manley 1985 og Brundtland 1987. Norge hadde eksempelvis lederen i en av dem og to innflytelsesrike deltakere i en annen.

I en studie på dette høye nivået må man kunne forvente at danske særtrekk drøftes og forklares. Avhandlingen inviterer til refleksjoner i et dobbelt komparativt perspektiv: 1) Beskjeden dansk påvirkning på dette området sammenliknet med dansk aktivitet på andre områder: I kontrast til ikke-innflytelsen innenfor Sosialistinternasjonalen og beslektede virksomheter var Danmark en aktiv deltaker i den tradisjonelle østpolitikken, spesielt i CSCE-prosessen, men søkte på den annen side øyensynlig ikke å influere på utmyntingen av NATOs strategi, annet enn å protestere. 2) Danmark sammenliknet med andre aktuelle land – blant annet Norge.

Det bringer meg til mitt tredje hovedtema, nemlig ulike former for transnasjonale relasjoner, igjen i et komparativt perspektiv. Det transnasjonale burde vært drøftet mer inngående, særlig spørsmålet om særtrekk ved de aktuelle nettverkene; forutsetninger for at slike relasjoner oppstår; avgrensninger mot annen virksomhet; og begrensninger i innflytelse. Siden disputanten poengterer at det transnasjonale perspektiv har en viktig plass i avhandlingen, og at det transnasjonale også utgjør en sentral tendens i tiden, ville det vært av interesse å vite om det foregikk annen viktig transnasjonal samhandling om stormaktpolitiske spørsmål. I denne forbindelse kan man nevne norsk-amerikanske transnasjonale nettverk om sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål, en kontakt mellom forskere og offentlige institusjoner i de to land. Den svært viktige bilaterale studiegruppen, etablert i 1976, var et ektefødt barn av kontakt i dette nettverket. Jeg har ikke registrert at det vokste frem noe tilsvarende i de dansk-amerikanske forbindelsene, som igjen er av interesse i et komparativt perspektiv.

Mitt fjerde hovedtema gjelder forholdet mellom på den ene side politikk som ideer og ytringer – som er disputantens kjernefelt – og på den annen side funksjonell integrasjon. Jeg fattet interesse for problemstillingen fordi disputanten i sin første artikkel om enighetens

opphør, i en fotnote på side 554, fremholder at Danmark – med Sosialdemokratiets støtte – ble stadig mer integrert i NATOs forsvarspolitik opp gjennom 1980-årene, altså i den perioden da den høyprofilerte fotnotepolitikken ble selve signaturen på dansk utenrikspolitikk. En forfatter kan ikke skrive om alt samtidig, men på det nivået vi snakker om her, må det forventes at disputanten plasserer sine funn i perspektiv. I dette tilfellet gjelder det å gripe og forstå nivåene, fra det deklarasjonelle og ned i det funksjonelle, og gjøre seg noen refleksjoner om relativ betydning.

For å ta et eksempel fra Norge, som ikke vil være ukjent for danskerne: På den ene side utformet Norge – og Danmark – en deklarasjonell atompolitikk hvor man sa nei til lagring av atomammunisjon i fredstid. Dette var et politisk viktig og omstridt tema i samtiden, plasserte de to land som «avvikere» i NATO og utløste mye kritikk fra alliansehold. På den annen side kom Norge, mest i stillhet, til å gjøre en rekke forberedelser med sikte på å støtte en eventuell vestlig atomoffensiv mot Sovjetunionen. Det kan hevdes at dette var vel så betydningsfullt i den store sammenheng, og at begge dimensjoner uansett må være med i en samlet analyse av Norges atompolitikk og medvirkning i NATOs strategi. Forholdet mellom deklarasjoner og integrasjon er en så sentral problemstilling at den ikke bør avspises med en kort refleksjon i en fotnote; disputanten bør demonstrere at han behersker perspektiver og nivåer. Slikt kunne vært gjort ganske kort, eksempelvis i den innledende behandlingen av overordnede perspektiver.